

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה : שעהיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה :

בשאלון זה עליך לענות על חמש שאלות סך הכול (לכל שאלה — 20 נקודות) :
על שתי שאלות מנושא א — "הגמול" (חובה) ועל עוד שלוש שאלות מנושאים ב-ד לבחירתך.
נושא א — הגמול (פרקי איוב) (2X20) — 40 נקודות

נושא ב — דמויות מופת
נושא ג — "ארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק"
נושא ד — פרשנות רש"י ורמב"ן
(3X20) — 60 נקודות

סך הכול — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש : תנ"ך שלם בלי פירושים.

ד. הוראות מיוחדות : קרא בעיון את הוראות הבחירה, וענה על פי ההוראות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום טיוטה בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל

אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נושא א — הגמול (פרקי איוב) — חובה

עליך לענות על שתיים מן השאלות 1-3 (לכל שאלה — 20 נקודות).

איוב פרקים א – ב, ה

א. בפרק א' ובפרק ב' מתוארות תגובות של איוב על אסונו.

- "וַיֹּאמֶר עָרִם יָצָאתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרִם אָשׁוּב שָׁמָּה יְהוָה נָתַן וַיהוָה לָקַח יְהי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ: בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב וְלֹא נָתַן תַּפְּלָה לְאֱלֹהִים" (איוב, פרק א', פסוקים כ"א-כ"ב)

- "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים כְּדַבֵּר אַחַת הַנִּבְלוֹת תִּדְבָּרִי גַם אֶת הַטּוֹב נִקְבֵּל מֵאַתְּ הָאֱלֹהִים וְאַתְּ הָרַע לֹא נִקְבֵּל בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָיו." (איוב, פרק ב', פסוק י').

ציין נקודת דמיון אחת והבדל אחד בין תגובת איוב בפרק א' ובין תגובתו בפרק ב'.

(8 נקודות)

ב. מהי הסיבה לסבלו של איוב על פי פרק א'? מה היא הסיבה לסבלו של איוב על פי דברי רעיו? הבא רעיה מפרק ה'.

(8 נקודות)

ג. עיין באיוב, פרק ב', פסוקים ט"ו-י' ובפירוש הרמב"ן לפסוק ט.

- "וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ עֲדָךְ מִחֲזִיק בְּתַמְתָּךְ בָּרַךְ אֱלֹהִים וְנָמַת: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים כְּדַבֵּר אַחַת הַנִּבְלוֹת תִּדְבָּרִי גַם אֶת הַטּוֹב נִקְבֵּל מֵאַתְּ הָאֱלֹהִים וְאַתְּ הָרַע לֹא נִקְבֵּל בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָיו:"

רמב"ן (לפרק ב' פסוק ט') "הייתה האישה הזאת יראת ה' על מנת לקבל פרס, לכן כאשר שמעה את איוב אומר 'ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך' [...] אמרה: 'מה טובו חייך בצער הזה? [...] בריך אותו [...] והוא השיב: 'ואת הרע לא נקבל? כי עבודתי מאהבה, לא על מנת לקבל פרס'."

(1) ענה על פי רמב"ן: מהו ההבדל בהשקפת העולם בין איוב לבין אשתו?

(2) הסבר כיצד השקפת העולם של כל אחד מהם השפיעה על תגובתם על הייסורים ועל האסונות שבאו עליהם.

(5 נקודות)

2. איוב, פרקים ה', ח'

א. עיין בפסוקים ג'ז' בפרק ח'.

(1) מהו ההסבר של בלדד למותם של שני בני איוב?

(2) במה דומים דברי בלדד בפסוק ד' למשמעות העולה מטענת אליפז בפרק ה' פסוק ו'.

(8 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ט"ז – י"ט.

הסבר את המשל ואת הנמשל שבפסוקים אלה. (7 נקודות)

ג. "וַיַּעַן בְּלָדָד הַשּׁוּחִי וַיֹּאמֶר" (פסוק א').

רמב"ן: "עניין המענה הזה לחלוק על איוב ולסייע על דברי אליפז [...]"

על פי רמב"ן, הסבר את המטרה של דברי בלדד. בסס את הפירוש של רמב"ן באמצעות השוואה בין דברי אליפז בפרק ה' ובין דברי בלדד בפרק ח', פסוקים כ"א-כ"ב.

(5 נקודות)

/המשך בעמוד 3/

3. איוב, פרק ל"ח

א. עיין בפרק מ', פסוקים א'-ה'.

(1) הסבר מהי דרישת ה' מאיוב בפסוקים א'-ב'.

(2) בפסוקים ד'-ה' איוב משיב לדרישת ה'. הסבר את תשובת איוב בפסוקים אלה.

(8 נקודות)

ב. מצודת דוד (לפסוק ה'): " 'אחת דברתי' — [...] האחת אשר דיברתי בראשית אמריי [דבריי] לקרוא תיגר על אשר מסרת הכול ביד המערכה [חוקי הטבע השרירותיים] [...] עתה לא אשיב עוד על דבריך להחזיק מאמרי, כי עתה רואה אני שלא מסרת ביד המערכה, אבל הכול בידך.

'ושפתי' — אבל שתי השאלות אשר שאלתי, לומר אם הכול בא בהשגחה, מדוע, אם כן, יבוא הרע על הצדיק וטוב על הרשע, הינה אם כי עדיין לא אדע תשובה עליהם, עם כל זה לא אוסיף לשאול, כי יראתי להרהר אחריד'.

- על פי מצודת דוד, הסבר מהי השאלה שאיוב קיבל עליה תשובה מה', ומה הן שתי השאלות שעליהן לא קיבל תשובה.
(7 נקודות)

ג. עיין בתהלים מזמור ל"ד פסוקים כ – כ"ג.

(1) מהי העמדה המוצגת בפסוקים אלו באשר לשאלת הגמול?

(2) ציין שם של דמות אחת מן הדמויות המופיעות בספר איוב המשמיעה עמדה הדומה לעמדה זו. צטט פסוק כראיה והסבר במה דומה הפסוק המצוטט למזמור ל"ד. (5 נקודות)

עליך לענות על שלוש שאלות מנושאים ב-ד לבחירתך.

נושא ב — דמויות מופת

עליך לענות על שלוש מן השאלות 4-9 (לכל שאלה — 20 נקודות).

4. גדעון – שופטים פרק ז'

עיין בשופטים, פרק ז'.

א. "מִי יָרָא וַחֲרָד יָשֵׁב וַיִּצְפֹּר מֵהָר הַגִּלְעָד" (פסוק ג').

(1) הסבר מדוע ציווה ה' על גדעון להשיב את היראים, אף שהמלחמה הייתה מלחמת מצווה.

(2) על פי פסוק ד', מה הייתה מטרת "מבחן המלקקים", ומה נועד מבחן זה לבחון?

כתוב שני הסברים.

(9 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ט"ו-כ"ג.

ציין שני תכסיסים שנקט גדעון בשלב הראשון של המלחמה.

הסבר מה הייתה תרומתו של כל אחד מן התכסיסים האלה למלחמה.

(8 נקודות)

ג. (1) מה משותף לכתוב בשופטים, פרק ז', פסוקים ט"ו-ט"ז ולכתוב ביהושע, פרק ב', פסוקים ט"ז-י"א?

(2) עיין בשמואל א, פרק י"ד, פסוקים ו'-ט"ו.

ציין שתי נקודות דמיון בין התנהגותו של גדעון בלכתו למחנה מדין (שופטים, פרק ז', פסוקים ט"ז-ט"ז) ובין התנהגותו של

יונתן בן שאול בלכתו למחנה פלשתים.

(8 נקודות)

5. אלישע — מלכים ב, פרק ו'

א. על פי פסוקים ט"ו-כ', אלישע פונה אל ה' שלוש פעמים.

הסבר מהו התוכן של כל אחת מן הפניות, ומהי המטרה של כל אחת מהן. (8 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ח'-י'.

(1) הביטוי "לֹא אֶחָת וְלֹא שְׁתֵּי" (פסוק י') הוא דרישמע.

הסבר מה הן שתי הדרכים שבהן אפשר לפרש את הביטוי, וכתוב מה אפשר ללמוד מביטוי זה על היחסים בין

מלך ישראל לבין הנביא.

(2) יחס המלך לנביא משתנה לאורך הפרק. הוכח טענה זו באמצעות שתי דוגמאות, והסבר מה אפשר ללמוד על

אלישע משינוי זה.

(7 נקודות)

ג. עיין בפסוקים כ'-כ"ג.

(1) על פי מה שלמדת, מדוע חס הנביא על חיילי ארם?

(2) הסבר מהו הלקח שהנביא מלמד את מלך ישראל בפסוק כ"ב, וכתוב מה למדו מלך ארם וחייליו מכך.

(5 נקודות)

נושא ג — "ארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק" (לכל שאלה — 20 נקודות)

6. מיכה

א. עיין בפרק ו', פסוקים א'-ה'.

(1) "כִּי רִיב לָהּ עִם עַמּוֹ וְעַם יִשְׂרָאֵל יִתְוַכַּח" (פסוק ב').

הסבר את טענת ה' כלפי ישראל, וכתוב את החיזוק לטענה זו בעזרת האירועים ההיסטוריים שהנביא מזכיר.

(2) על פי פירוש שלמדת, מי הם "ההרים" ו"הגבעות", הנזכרים בפסוק א', ומדוע ה' פונה אליהם?

(9 נקודות)

ב. (1) עיין בפרק ו', פסוקים ו'-ח'.

— מה הם החטאים שעליהם הנביא מוכיח את העם בפסוקים ו'-ז'?

— הסבר בלשונך את דרישות הנביא מן העם בפסוק ח'.

(2) עיין במלכים ב, פרק ט"ז, פסוקים א'-ו'.

הוכח כי אחד החטאים שציינת בסעיף הקודם נעשה בימי הנביא מיכה.

(8 נקודות)

ג. "כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהִצָּנֶע לָכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ" (מיכה, פרק ו', פסוק ח').

ראב"ע (לפסוק ח') "והצנע לכתך עם ה' לבדו, שתלך בדרכיו בתום לבב".

תלמוד בבלי, מסכת מכות, דף כ"ד ע"א: " 'הצנע לכת' — זה הוצאת המת והכנסת כלה".

(1) מהו ההבדל בין הדרישה על פי ראב"ע ובין הדרישה על פי התלמוד?

(2) איזה משני הפירושים מתיישב עם דברי מיכה בתחילת פרק ו'? נמק.

(8 נקודות)

7. עמוס פרק ה'

א. עיין בפסוקים י"ח-כ'.

(1) מהו הנושא המרכזי של הפסוקים? בסס את תשובתך על הביטוי החוזר בפסוקים

(2) מהי הטעות של שומעי הנביא, וממה הטעות הזו נובעת?

(8 נקודות)

ב. נבואת עמוס בפסוקים י"ח-כ' דומה בלשון ובתוכן שלה לנבואת ישעיהו בישעיה, פרק ה', פסוקים י"ט-כ'.

. כתוב נקודת דמיון אחת בין שתי הנבואות האלה בתחום הלשון, ונקודת דמיון אחת ביניהן הקשורה לתוכן הנבואות

(נקודות 7)

ג. עיין בתיאור הפורענות בפסוק י"ט ובפירושים של רש"י וראב"ע שלפניך :

רש"י (פסוק י"ט) : מפני הארי - נבוכדנצר. ופגעו הדוב - פרס. ונשכו הנחש - אדום.

ראב"ע (פסוק י"ט) : כאשר - הטעם : אם ימלט מרעה אחת, לא ימלט מרעה אחרת... והנמלט מהארי יפגענו הדוב ; ואם עוד

ימלט ובא הבית, וּבָטַח כי נמלט, ישכנו נחש.

(1) כתוב את הרעיון המשותף לפירושים של רש"י וראב"ע.

(2) מהו ההבדל בין הרעות הנזכרות בדברי רש"י ובין הרעות הנזכרות בדברי ראב"ע.

(5 נקודות)

נושא ד — פרשנות רש"י ורמב"ן (לכל שאלה — 20 נקודות)

8. השימוש של רש"י במדרשי חז"ל.

א. לשם מה רש"י מביא בפירושו מדרשי חז"ל? ציין שלושה דברים. (9 נקודות)

ב. עיין בפירושים של ספורנו, רשב"ם ורש"י לבראשית, פרק כ"ה, פסוק כ"ז:

רשב"ם: "יודע ציד — לצוד ציד להביא".

ספורנו: "איש שדה — יודע בעבודות האדמה".

רש"י: "יודע ציד — לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו: אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן,

כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות: איש שדה — כמשמעו, אדם בטל".

(1) מהו ההבדל בין הפירושים של רשב"ם וספורנו לפסוק ובין פירוש רש"י לפסוק? ומהי המגמה של רש"י בפירושו?

(2) הבא דוגמה נוספת מפירוש אחר של רש"י המחזקת את המגמה שלו בנוגע לדמותו של יֵשׁוּ.

(8 נקודות)

ג. דתן ואבירם מוזכרים בשם רק בפרשת קרח. אולם חז"ל במדרש, ובעקבותיהם גם רש"י, ייחסו להם חטאים נוספים.

עיין בשמות, פרק ב', פסוקים י"ג-י"ד ובפירוש רש"י שלפניך:

רש"י (לשמות, פרק ב', פסוק י"ג): "שני אנשים עברים — דתן ואבירם, הם שהותירו מן המן".

(1) ציין שני אירועים שבהם היו מעורבים דתן ואבירם, על פי רש"י.

(2) מהי המגמה המשותפת בפירוש זה של רש"י ובפירושו על דמותו של יֵשׁוּ?

(8 נקודות)

9. "מעשה אבות סימן לבנים" בפירוש רמב"ן לספר בראשית

א. רמב"ן (לפרק ט"ז, פסוקים ו' וט'): :

פסוק ו': " וַתַּעֲנֶה שָׂרָה וַתִּבְרַח מִפְּנֵיהָ — חטאה אימנו בעינוי הזה, וגם אברהם בהניחו [את שרה] לעשות כן [להגר]. ושמע ה' אל עונייה ונתן לה בן שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני העינוי".

פסוק ט': " ושובי אל גִּבְרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יְדֵיהָ — ציווה אותה לשוב ולקבל עליה ממשלת גבירתה. רמז כי לא תצא לחופשי ממנה, כי בני שרה ימשלו בזרעה לעולם [לעתיד לבוא]".

(1) לפי רמב"ן, מהו הקשר בין ההתנהגות של שרה אימנו ובין ההתנהגות של צאצאי ישמעאל?

(2) לפי רמב"ן, מהו הגורל של עם ישראל הנרמז בכל אחד מפסוקים אלה (סך הכול — שני מצבים)? (8 נקודות)

ב. רמב"ן (לפרק כ"ו, פסוק א'): :

" מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם' [...] ולדעתי נכלל עוד בעניין רמיזה בעתיד, כי גלות אברהם אל מצרים מפני הרעב, רמז שיגלו בניו שם. ולכתו [של אברהם] אל אבימלך לא היה גלות, כי שם היה יושב ברצונו. אבל ירידתו של יצחק שם [אל אבימלך] מפני הרעב ירמוז לגלות, כי גלה ממקומו בעל כורחו והלך אל ארץ אחרת. והינה היה גלותו [של יצחק] ממקומו אל ארץ פלשתים, שהיא ארץ מגורי אביו. וירמוז לגלות בבבל, שהוא מקום מגורי אבותם שהיו באור כשדים".

(1) מהי הגלות הנרמזת במעשה של אברהם, ומהי הגלות הנרמזת במעשה של יצחק?

(2) מהו הנימוק של רמב"ן לקביעתו בנוגע לגלות הנרמזת במעשה של יצחק? (7 נקודות)

ג. רמב"ן (לפרק מ"ז, פסוק כ"ח): :

" ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה' — כבר הזכרתי כי רדת יעקב למצרים הוא גלותנו היום בידי החיה הרביעית, [היא] רומי הרשעה.

כי בני יעקב הם עצמם סיבבו רדתם שם במכירת יוסף אחיהם. ויעקב ירד שם מפני הרעב, וחשב להינצל עם בניו בבית אוהב לו, כי פרעה אוהב את יוסף וכבן לו. והיו סבורים לעלות משם ככלות הרעב מארץ כנען, כמו שאמרו 'לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כי כבד הרעב בארץ כנען' (בראשית, פרק מ"ז, פסוק ד'). והינה לא עלו [בחזרה לארץ כנען], אבל ארך עליהם הגלות. ומת שם [יעקב] ועלו עצמותיו. וזקני פרעה ושריו העלוהו (על פי בראשית, פרק נ', פסוק ז'), ועשו עימו אבל כבד (על פי בראשית, פרק נ', פסוקים י'-י"א).

וכן אנחנו עם רומי ואדום. אחינו הסיבונו [גרמו ל]ביאתנו בידם כי כרתו ברית עם הרומיים. ואגריפס המלך האחרון לבית שני ברח אליהם לעזרה, ומפני הרעב נלכדו אנשי ירושלים. והגלות ארך עלינו מאוד. לא נודע קיצו כשאר הגלויות".

- כתוב שתי הקבלות שמצא רמב"ן בין סיפור חיי יעקב ובין מאורעות בתולדות עם ישראל. (5 נקודות)